

Anmeldelser.

Det danske Folks Historie. Skrevet af danske Historikere. Red. Aage Friis, Axel Linvald, M. Mackeprang.

I sit Foredrag ved det nordiske Historikermøde ifjor gjorde Kr. Erslev opmærksom paa, hvorledes den danske Historieskrivnings Storværk fra Aarhundredeskiftet trods de otte Forfatteres Forskelligartethed set mere paa

Afstand alligevel havde faaet et umiskendeligt Enhedspræg. Hvorvidt noget lignende efter tyve Aars Forløb vil kunne siges om det nye Samlingsarbejde, der under Redaktion af Aage Friis, Axel Linvald og M. Mackeprang og »skrevet af danske Historikere« er begyndt at udkomme paa Chr. Erichsens Forlag, lader sig naturligvis ikke afgøre nu, heller ikke efter at VII. Bind — »Det danske Folk under den fri Forfatning« — foreligger afsluttet. Men sandsynligt er det egentlig ikke. Allerede Bidragydernes Tal er blevet afgjort større; medens »Danmarks Riges Historie« efter Planen skulde skrives af syv Mænd, har »Det danske Folks Historie« atten paa sit Prospekt. Og det drejer sig vist alligevel om Skribenter af mere forskellig Slags end forrige Gang, selv om det ogsaa nu er Universitetet, Skole, Arkiv, Musæum og praktisk Politik, der er repræsenterede mellem dem; nyt er det i hvert Fald, at Folkehøjskolen ogsaa kommer med. Samtidig vil Stoffets stærkere Opdeling mellem Forfatterne utvivlsomt give et mindre ensartet Billede, og den paa sine Steder manglende kronologiske Afgrænsning af deres Emner kan let bringe Modsigelser ind. Saaledes hævder H. P. Hanssen i det foreliggende Bind i Overensstemmelse med Venstretraditionen, at Bismarck betragtede Københavns Befæstning med Mistro (S. 305), medens Dr. Munch fra Gehejmelegationsraad Vedels Redegørelse til Rigsdagen for den danske Udenrigspolitik fra 1866 til 1879 kender en autentisk Bemærkning om, at han »ingenlunde sympatiserede med dem i Danmark, der ansaa Hær og Flaade for unyttige Statsindretninger« (S. 230).

I Værkets Titel ligger der utvivlsomt noget af et Program. Det er Folkets Liv, Samfundets fredelige Udvikling, der væsentlig skal fortælles om. Men som altid gør man under Læsningen den Erfaring, at Forskellen fra en almindelig historisk Fremstilling næppe er til at faa Øje paa. Maaske indeholder »Det danske Folks Historie« forholdsvis mere om »den økonomiske Udvikling«, »det danske Folks Livsvilkaar« end om andre Spørgsmaal, men enten det er Povl Engelstoft, der her skriver om Aarene 1848—64, eller P. Munch, der behandler Tiden 1864—1914, har disse Afsnit en Tilbøjelighed til at blive statistisk Sammenstilling, ikke historisk Skildring. Dermed er ikke sagt, at de to Forfattere her har gjort daarligt Arbejde, navnlig Dr. Munchs Del af Bogen rummer ikke noget ringe Materiale, men det er underligt, at vore hjemlige Skribenter ikke af Karl Lamprechts »Geschichte der jüngsten Vergangenheit und Gegenwart« har lært, hvorledes virkelig »Kulturhistorie« skal og kan skrives, ogsaa naar det gælder de nyeste Tider.

Paa et andet Punkt kommer Vanskelighederne ved at føre et forøvrigt fuldt forsvarligt Princip ud i Livet, tydeligt frem. Det vil nu utvivlsomt almindeligvis blive anset for rigtigt, at Værkets Redaktion har besluttet at fortsætte Fremstillingen lige op til vor egen Tid. Forsøg i den Retning er allerede tidligere bleven gjort baade ude i den store Verden og i vore nordiske Nabolande. Men det viser sig, at paa visse Punkter skorter det paa Materiale. Dr. Munchs Kapitel om »Det danske Folk og Udlandet 1864—1901« er fuldt tilfredsstillende, saalænge han har den af Prof. Friis publicerede fortræffelige Aktsamling »Det nord-slesvigske Spørgsmaal 1864—79« samt »Bismarck und die Nord-schleswigsche Frage 1864—79« at holde sig til. Efter nævnte Slutningsaar stopper det op. Og Grunden er ikke alene, at Firserne og Halvfemserne var en ret død Tid diplomatisk set. Fredensborg var maaske ikke saa ganske blottet for politisk Betydning, som Forfatteren mener. Det er her blot saa uendelig vanskeligt at faa fat i Traadene, men vi ved i hvert Fald, at Slottet ved Esrom-Søen spillede en Rolle i Episoden med de bulgarske Breve, der greb dybt ind i Tysklands og Ruslands gensidige Forhold ved Slutningen af Firserne. Og vort Lands Stilling under den storpolitiske Konflikt, som i Juni 1898 fik Ministeriet Hörring til at købe Ammunition og styrke Trekroners Kasematter, og som hen paa Somren krystalliserede sig i Fashoda-Krisen, kunde maaske nok kræve en lige saa indgaaende Redegørelse som visse Facer af Forhandlingerne om Art. V i Tresserne. Vi ved bare saa urimelig lidt om den; her er Udenrigsministeriets Arkiv

lukket, og Hovedkilderne ligger maaske ogsaa andre Steder end dér.

Det er samtidigt et Spørgsmaal, hvorvidt Redaktionen har handlet rigtigt ved at lade Politikere skildre de Begivenheder, de selv har taget aktiv Del i; foreløbig har det medført, at H. P. Hanssen i sit smukke Kapitel om »Sønderjyderne under Fremmedherredømmet«, ikke har ment at kunne give sig selv den Plads, han skulde have i en Skildring, der forøvrigt overlegent uhildet og upaaklagelig upartisk gør Rede for de dybtgaaende Brydninger mellem de danske Nord-Slesvigere samtidig med, at hans personlige Erindringer om de forskellige førende Mænd giver hans Fremstilling af ellers velkendte Begivenheder en egen Tone.

I en vis Forstand bliver det Povl Engelstoft, som med sit Kapitel om »Det danske Folk 1848—64« i dette Bind har formaaet at tage Nyland ind. Der er kommet meget Materiale til i de senere Aar og en samlet og virkelig historisk Behandling har Perioden ikke været underkastet, siden Neergaard skrev »Under Juni-Grundloven.« Ganske uomtvisteligt har Engelstoft tegnet sit eget Billede af Tiden. Det kan have sine Mangler. Det falder til Tider ved spredt Behandling af de samme Forhold noget fra hinanden, og Begivenhederne i Tre-Aars-Krigen kommer ikke til deres Ret. Men Forfatteren kan karakterisere Personlighederne paa sin egen Maade, og hans Domme f. Eks. om Dansk og Tysk i 1848 og Sprogstyret i Slesvig former sig tidt træffende rigtigt, navnlig er hans Fremstilling af de National-Liberales Indsats i Udviklingen ogsaa af Halls Politik bygget paa en langt dybere og sandere Forstaaelse, end man hidtil har mødt. Saa meget mærkeligere er det, at han henfalder til den almindelige Misforstaaelse at tro, at »Fallitten [1864] blev Seglet paa en Dødsdom ogsaa over deres indre Politik«, og (S. 39) at »en Klasse var faldet« i nævnte Aar. De national-liberale Tanker blev nemlig ubestrideligt ved at præge baade Forfatnings- og Ydrepolitiken ogsaa under konservative Ministerier i Tresserne. Det er Dr. Munch i Virkeligheden ganske klar over i sit Afsnit og fremhæver det navnlig for den udenrigske Udviklings Vedkommende S. 185—186, men den gennemsete Grundlov fra 1866 er jo ogsaa et ægte Barn af de valgpolitiske Anfægtelser hos de National-Liberale, som Forfatteren selv skildrer, hvor det drejer sig om Kommunestyret (S. 118—119), og som allerede blev bestemmende for November-Forfatningens herhenhørende Paragraffer.

Nogle almindelige Bemærkninger S. 29 om Vedtagelsen af Juni-Grundloven rejser uvilkaarligt et Spørgsmaal af nogen Rækkevidde: Kan man tale om »de sytten Aar, Danmark levede

under den, som en særlig Periode? Det er det, Neergaards bekendte Værk bygger paa ogsaa i selve sin Titel, men er det rigtigt andet end rent forfatningsretsligt set; med andre Ord: Hvor meget betød Juni-Grundloven i sin egen Tid? — Den gjaldt ubeskaaret for Kongeriget alene fra 1849 til 1855, Aar, der var fyldt med Krig, Freds- og Arvefølgeforhandlinger og Forfatningskampe, og da Landet styredes af Mænd, som fjærnede sig mere og mere fra dens Tanker. Det var i denne Periode af meget ringe Betydning, under hvilken Grundlov Landet levede. Og efter 1855 laa Tyngdepunktet, som Povl Engelstoft ogsaa rigtigt fremhæver S. 97, i Rigsraadet. Utvivlsomt betyder Aaret 1866 Afslutningen paa en bestemt Udvikling, men det er væsentlig den, hvis Oprindelse bundes i Helstatstanken. Det er ud fra Betragtninger som disse, at man spørger: Er Betydningen af Juni-Grundloven for Samtiden ikke bleven overvurderet, ligger den ikke snarere deri, at den gennem snart et halvt Aarhundrede efter 1866 blev et Bannermærke for Demokratiet, en straalende Top, man »atter« vilde op til, men hvor man egentlig aldrig havde været? Povl Engelstoft er muligvis ikke saa langt fra lignende Synsmaader (S. 29), men Spørgsmaalet bør engang for Klarheds Skyld stilles op og belyses saa skarpt som muligt.

Erik Møller.

Grevinde Leonora Christinas Jammers Minde. Tilrettelagt som Folkeudgave af Otto Andrup. Gyldendalske Boghandel — Nordisk Forlag. 1926. — Leonora Christina Ulfeldt's Jammersminde. Udg. af Frieda og Johs. Brøndum-Nielsen. Martins Forlag. 1926.

Efter at mange forskellige Kræfter — Kongehuset, Diplomater, Officerer og Videnskabsmænd — gennem Aarenes Løb forgæves havde bestræbt sig for at bringe Danmark i Besiddelse af Originalmanuskriptet til Leonora Christinas Jammersminde, som gennem Leo Ulfeldts Slægt var nedarvet i Privateje i Østerrig, lykkedes det, som bekendt, efter Verdenskrigens Slutning Frederiksborgmuseet, begunstiget af Valutaforholdene, gennem dets Inspektør, Magister Otto Andrup at sikre sig denne nationale Skat. Allerede 1858 havde Manuskriptet en kort Tid været i Danmark, idet den daværende Ejer, Greve Waldstein Wartenberg ønskede at faa dets Ægthed godtgjort. I 1869 blev det, delvis med Grevens Støtte, udgivet af Overbibliotekar S. Birket Smith. Gennem en Række Udgaver, hvoriblandt et Par tilrettelagt for det store Publikum, er Jammersmindet i hele Folket